

MTA RKK Nemzetközi Konferencia, Pécs, 2011. február 24-25.

REGIONÁLIS ÁTALAKÍTÁSI FOLYAMATOK ANYUGAT-BALKÁNI ORSZÁGOKBAN

Társadalmi, politikai konfliktusok – katonai válaszok a Balkánon, 1991-1999

**Dr. Isaszegi János vezérőrnagy
okl. szakközgazdász – okl. szakmérnök
c. egyetemi docens**

CRS of HAS International conference, c. Pécs, Hungary, 24-25 February 2011

REGIONAL TRANSFORMATION PROCESSES IN THE WESTERN BALKAN COUNTRIES

Social, political conflicts – military responses in the Balkan, 1991-1999

**by Major General Dr. ISASZEGLI, Janos
*Ass. Professor of ZM NDU***

'Válság, válságkezelés, értékek megóvása' - fogalomrendszer meghatározása

A válság és a konfliktusok fogalmi rendszere:

A *válság* szó eredetileg a görög nyelvből származik (krízis), jelentése a beteg életveszélyes állapotára utal, amikor a betegség válaszüthoz ér, de a gyógyulás még lehetséges.

Mai átvitt értelemben **a válság negatív folyamatok összességét jelenti**, amelyek során a normálistól eltérő történések a meghatározóak.

E negatív folyamatok súlyos zavart, veszélyes és nehezen megoldható helyzetet jelentenek, amely válságok **konfliktusok**ban csúcsosodhatnak ki.

‘Válság, válságkezelés, értékek megóvása’ **- fogalomrendszer meghatározása**

Megóvandó értékek:

- **emberi méltóság; személyi-, szólási-, vallásgyakorlási szabadság;**
- **demokrácia; egyenlőség; függetlenség; önrendelkezés;**
- **jogállamiság; kisebbségi jogok;**
- **vállalkozási szabadság;**
- **kulturális, etnikai hagyományok;**
- **ökológiai egyensúly és a környezet;**
- **természeti kincsek;**
- **létrehozott áruk és vagyontárgyak;**
- **ingó és ingatlan tulajdonok;**
- **kritikus infrastruktúra;**
- **fenntartható fejlődés;**
- **közösségi vívmányok;**

Válságkezelések, békemijsziók 'generációs' csoportosítása

- **Az ENSZ hagyományos, klasszikus békefenntartó tevékenysége**
I. generációs '13' misszió, 1988-ig (B-B G főtitkár); (lásd: jegyzet 1.p.)
- **Az ENSZ békefenntartó tevékenysége a 1988-tól**
II. generációs missziók, 1988-1995; sokkal aktívabb, a válságkezelésben nagyobb feladatot kapó ENSZ! (pl. irak-iráni rendezés, a balkáni sikertelen missziók ...)
1992/1993, Boutros-Ghali főtitkár, Békeprogram c. jelentés, meghatározások!!! (lásd: jegyzet 2.p.)
- **Nemzetközi válságreagáló műveletek a '90-es évek második felében**
III. generációs missziók, ENSZ-EU-NATO-, ...;
- **Válságreagálás, stabilizációs műveletek a XXI. század elején**
IV. generációs missziók, Irak, Afganisztán, Szudán, ...;
- **A következő évtizedek várható békemijsziói**
V. generációs missziók, új kihívások (élettér-háborúk, ...)

A békefenntartás „Gyökerei”

- AZ ELSŐ „BÉKETEREMTŐ” MŰVELET AZ OSZTRÁK - MAGYAR MONARCHIA **KRÉTAI SZEREPEVÁLLALÁSÁHOZ** KÖTHETŐ 1896-BAN: A SZEMBENÁLLÓ GÖRÖG ÉS TÖRÖK HADERŐT VÁLASZTOTTÁK EL A MAGYAR SZÁRMAZÁSÚ, PINTÉR GYULA KRÉTAI KONZUL VEZETÉSÉVEL.
- A MÁSODIK SIKERES SZEREPEVÁLLALÁS KÍNÁBAN VOLT, A MONARCHIA KATONÁI 1901-BEN A **BOXERLÁZADÁS** SORÁN, AMELYNEK KERETÉBEN TIENCSEBEN EGY OSZTRÁK-MAGYAR ZÓNÁT HOZTAK LÉTRE 80 FŐVEL.

A Balkán: tartósan forrongó régió

- **szlávok vándorlása észak-keletről a Balkánra**
- **az iszlamizálódás**
- **a Török Birodalom**
- **az Osztrák-Magyar Monarchia**
- **az I. világháború**
- **a II. világháború**
- **a Tito-éra**

VÁLSÁGKEZELÉS A BALKÁNON, 1902-2011

A ‘puskaporos hordó’ régió válságai a XX. század elején,

etnikai, vallási tisztogatások a II. világháború kapcsán,

a jugoszláv utódállamok háborúi 1990 után,

ENSZ-NATO-EU-EBESZ békmissziók a Balkánon, napjainkban

Rendteremtés a Balkánon, a XX. század elején

- **EURÓPA** „**PUSKAPOROS** **HORDÓJÁN**”:
AZ OSZTRÁK-MAGYAR MONARCHIA TISZTJEI 1902-TŐL 1907-IG
A NEMZETKÖZI KONTINGENS RENDFENNTARTÓI ÉS
HUMANITÁRIUS FELADATAIT LÁTTÁK EL **KOSZOVÓBAN**.
- A KÖVETKEZŐ „MISSZIÓ” IS HASONLÓ KÖRNYEZETBEN, AZ
ALBÁNOK LAKTA SZKUTARIBAN KERÜLT VÉGREHAJTÁSRA,
AMELYNEK KERETÉBEN RENDFENNTARTÓI FELADATOKAT
LÁTOTT EL AZ OSZTRÁK-MAGYAR KONTINGENS 1902-TŐL
1914-IG.

**”Akármennyire rossz is a helyzet,
az még tovább romolhat!”**

– Murphy egyik törvénye;

„This is the Balkans – rationality isn’t a reliable compass.”

- History’s Lessons, The Wall Street Journal, October 7, 1992, p. A1.

A balkáni válságkezelés 1990 utáni eseményei

**Az UNPROFOR/IFOR/SFOR/EUFOR, az UNTAES,
az AFOR, az UNMIK&KFOR/EULEX, az UNPREDEP/MFOR,
az OSCE BiH
békefenntartó, válságkezelési és stabilizációs műveletek**

A Közép-Kelet Európai változások, 1985-1991

40 évvel a II. világháború után, radikális mozgalmak Európában

- politikai változások Európában

a Szovjetunió felbomlása

a Berlini Fal lebontása, Németország újraegyesítése

forradalom Romániában

rendszerváltozás Magyarországon, a Vasfüggöny esemény
független Szlovákia, illetve Cseh Köztársaság

....

- katonai változások Európában

a Varsói Szerződés felbomlása

az utolsó szovjet katona elhagyta Közép-Kelet Európát

....

A koszovói albánok függetlenségi mozgalma '91

- **szervezett utcai demonstrációk**
- **önrendelkezési törekvések**
- **albán álom: független köztársasági státusz Koszovó számára**
- **szerb álláspont: csak korlátozott autonómia Koszovó számára**
- **a Jugoszláv Néphadsereg (YNA) bevonulása Koszovóba**
- **elnyomott függetlenségi mozgalom**

Kihívások Szlovénia és Horvátország számára, '88-'95 UNCRO, UNTAES

- **Szlovénia és Horvátország függetlensége: 1991. június 25-én;**
- **Belgrád reagálása: a YNA összecsapott a szlovén állam erőivel
--- a 10-napos konfliktus, majd a Brioni konferencia az EU-val:
a függetlenségi moratórium felfüggesztése 3 hónapra;**
- **1991. október 7-én: Szlovénia megerősítette a függetlenségi
nyilatkozatát nemzetközileg elismert új állam lett;**
- **Horvátország: megismételni a függetlenségi bejelentést? Nem!**
- **az eredmény: a Balkán ismét lángokban, véres polgárháború a
kontinensen 1991-ben;**
- **1992. január 15-én a Nemzetközi Közösség kinyilatkozta Jugoszlávia
felbomlását; két új ország: Szlovénia és Horvátország;**
- **ENSZ: 18.000 békefenntartó Horvátországban, 1992. febr. – 1995. nov.
..... Dayton!**

Kihívások Macedónia, FYROM számára UNPREDEP

- **1992. január 15.: Jugoszlávia felbomlása**
- **Lehetőség és válság Macedónia, FYROM számára**
- **Kérés az ENSZ-hez: békefenntartókat a FYROM/Szerbia határra**
- **UNPREDEP: 1-1 USA és Északi zászlóalj**
- **UNPREDEP: 1999-ben feladat-átadás a KFOR számára**

1990: Felhők Bosznia-Hercegovina felett UNPROFOR, IFOR, SFOR

- **Az 1990-es választásokon: a helyi bosnyák, horvát és szerb nemzetiségű lakosság eltérő tervekkel a szülőföldjük jövőjét illetően;**
- **1991. október: Bosznia bejelentette függetlenségét;**
- **Szerb Referendum, 1992. január 9-én: Republica Srpska;**
- **háború Bosznia-Hercegovinában, 1992-1995;**
- **A Nemzetközi Közösség béketerve, 1995. november: Ohio, Dayton légibázis, USA;**
- **a békemegállapodás 1995. december 14-én aláírva Párizsban Bosznia-Hercegovina, Jugoszlávia és Horvátország között, elismerve egymás szuverén egyenlőségét!**

A Daytoni Megállapodás: UNPROFOR → IFOR/SFOR

- Szarajevó, 1995. december 20: az ENSZ hivatalosan átadta a békefenntartási kötelezettségeit a NATO-nak (1995. nov.: a Daytoni Megállapodás aláírása);

1995.dec. 20.: D-nap az IFOR OJE művelet számára (a NATO NAC Észak-atlanti Tanács irányítása alatt);

- **Műveleti környezet**

- 3 háborús fél
- 9 hadtest
- 6 millió akna
- nincs rendőrség
- 460.000 elűldözött ember
- 1.675 km ZOS
- 14.000 km²
- háborús bűnök
- nincs kormányzat

- **Veszélyforrások**

- extrém időjárás
- járványok
- mujahedinek
- háborús hadviselés
- gyenge infrastruktúra
- szabdalt hadszíntér
- terrorizmus
- bűnözői aktivitás

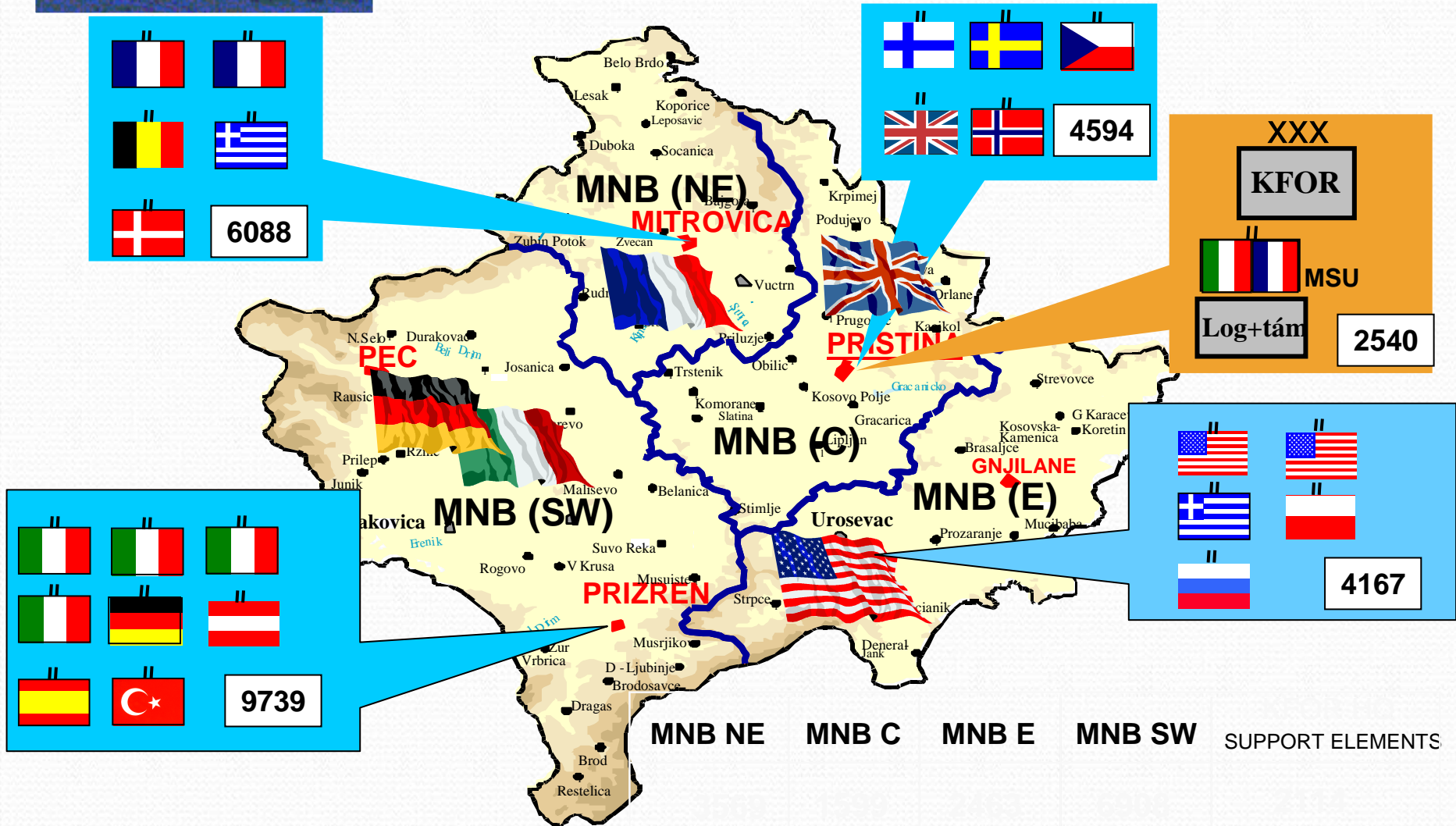
Harci cselekmények Koszovóban, 1999 - ...

- **1999: Koszovó erősödő függetlenségi törekvései harci cselekményekhez vezettek;**
- **a JNH (YNA) csapatai és a szerb helyi rendőrség betört Koszovóba;**
- **a Koszovói Függetlenségi Hadsereg (KLA) harcokba bocsátkozott a jugoszláv hivatalos erőkkel;**
- **800 ezer albán menekült Macedóniába és Albániába;**
- **1999. március: ENSZ BT határozat alapján NATO légicsapások a Koszovóban lévő szerb katonai célpontokra, és a Jugoszlávia területén lévő stratégiai jelentőségű célpontokra;**
- **1999. június 3.: Milosevic elnök aláírta a Katonai Technikai Megállapodást (MTA), Kumanovóban;**
- **a szerbek kivonulnak Koszovóból ----- az UCK-é a hatalom;**
 - **a NATO KFOR bevetése Koszovóban; - menekültek visszatelepítésének folyamata ...**

KFOR

ZONES as of 1999/2000

MNB – MULTINATIONAL BDE.

2011. február 24.

Szövetséges Menedék - Allied Harbour

Humanitárius Művelet, **Albánia**, AFOR

Célja: az 1999 elejétől fennálló menekülthelyzet normalizálása;

Tény: **800.000** koszovói albán menekült élt, Albánia és Macedónia menekült-táborában (rendkívül rossz körülmények között);

AFOR, HQ: Durres, Albánia

Vezető nemzet: Olaszország

Magyarország: *MH Közegészségügyi-Járványügyi Felderítő Csoport*

HDF Public Health and Epidemiology Survey Unit PHESU,

in Hamalaj, Albania

Válságkezelés a Balkánon, napjainkban

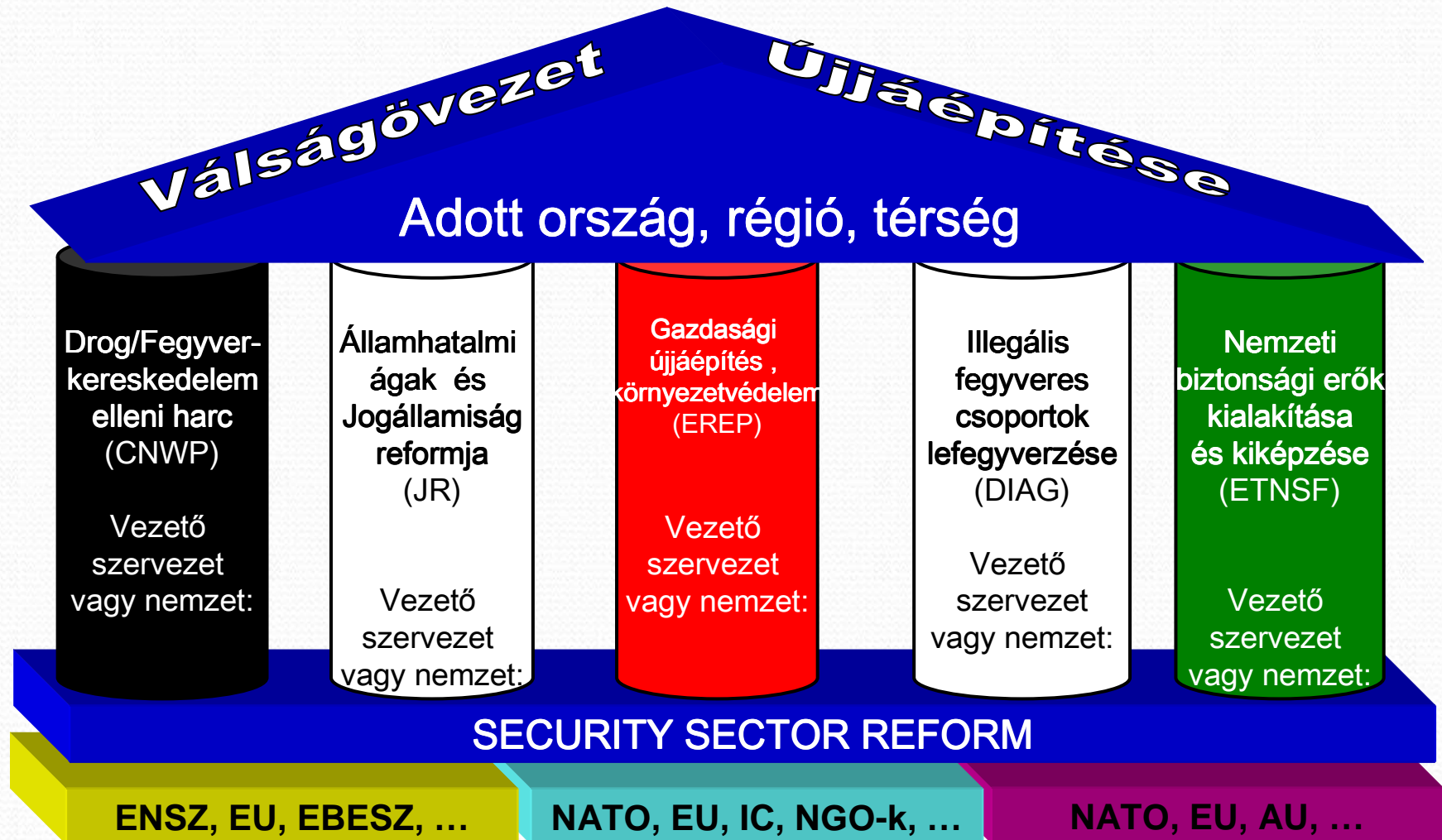
Az EU részvétel kiterjesztése

IFOR/SFOR
NATO-led Implementation / Stabilization Force
1995-2004

and the
EU-led European Union Force 2004 - ... in BiH

A Biztonsági Szektor Reformja ('SSR'-minimum)

A Balkán, 15 évvel 'Dayton' után

- *NATO 'End-State Strategy', 15 év után: távozni,*
- *ENSZ UNMIK 'End-State strategy', 12 év után: távozni,*
Brahimi-jelentés
- *EUFOR 'End-State strategy', 6 év után:*
- *ICG International Crisis Group jelentése, 2010*

A globális biztonsági környezet változásai

és a Balkán

- Az **Ázsiai / Csendes-óceáni Térség**, mint az új globális gazdasági és politikai hatalmi központ (rendkívüli súlypont-áthelyeződés a hidegháború vége óta);
- A **folytatódó globalizációs folyamat** még nyitottabbá teszi a világot (ezáltal sebezhetőbbé is!), és összekapcsolja részeit a kommunikáció, a kereskedelem, a kultúra és a közlekedés területén;
- **Súlyosbodó klímaváltozás**, amelynek hatásai még erősebbek, amikor és ahol a természeti és a humán eredetű válságok (pl. a szegénység, a túlnépesedés, az élettér-erőforrások csökkenése) halmozottan jelentkeznek;

- **Növekvő egyenlőtlenségek** a világ sok részén, amikor a gazdasági fejlődés eltérő helyzete okán új gazdag-szegény országcsoportok alakulnak ki;
- **A hadviselés rohamos sebességű átalakulása, új kihívásai** a globalizálódó világban (aszimmetrikus, hibrid, információs, terror-elhárításai, geofizikai hadviselés, felkelők elleni műveletek);
- **A tömegpusztító fegyverek terjedése** fokozott gondokat okoz:
 - egyes államok nukleáris programjai ellenőrizetlenek,
 - a terrorista csoportok érdeklődése fokozódik a vegyi, biológiai, radiológiai és a nukleáris anyagok, s egyes fejlett technológiák iránt.

Természeti eredetű kihívások, veszélyek, válságok

- **A globális felmelegedés és a globális lehűlés problémái**
- **A földkéreg rétegek folyamatos elmozdulásából adódó minsúlyosabb földrengések, szökőárak/cunamik, árvizek, tűzhányó kitörések fenyegetései**
- **A Naprendszer elemeinek egyre jobban megismerhető és Földünket fenyegető egyes tevékenységei (növekvő erejű és hatású rezgések, a földi mágneses pólusok prognosztizált váltásából, azaz feltételezett felcserélődéséből, valamint a Föld drámaian gyengülő mágneses teréből adódó kihívások)**
- **A szférikus rezonanciák (légköri események), az univerzális rezonanciák (a világűrből érkező sugárzások és különböző változó hatások, például a Naprendszer bolygóinak befolyása a földi életre), a lunáris rezonanciák (a Hold hatása, például az ár-apály) és a szoláris rezonanciák (a Nap befolyása, többek között a napszél, napkitörés, napfolttevékenység) bolygónkat befolyásoló, válságokat okozó jelenségei és eseményei**

A humán eredetű, tartósan megoldatlan válságok kihívásai

- **A prognosztizálható biztonsági kihívások**

dezintegráció; gazdasági visszaesés; környezet-szennyezés; humán (technikai és mentális) eredetű ökológiai változások; demográfiai robbanás; élettér-csökkenés; elszegényedés, az erőforrások következmények felmérése nélküli, rövidtávú kimerítése; ...

- **A válságokat sejtető kockázatok**

fegyver-, kábítószer-, ember-, emberi szerv kereskedelem; tömeges migráció; proliferáció; pénzmosás terjedése; a tolerancia növekvő hiánya; az extrémizmus, a radikalizmus és a nacionalizmus fokozódó térnyerése; diktatúrák és diktátorok létezése; a joghézagokat kihasználóknak és a szervezett bűnözés szereplőinek állami hatalmi ágakba beférkőzése; megfelelő vezetők hiánya; ...

- **Az értékeket fenyegető veszélyek**

a szervezett bűnözés erősödése; fekete gazdaság és korrupció léte és erősödése; az erőszak-radikalizmus; vallási szélsőségesek erősödése; a geofizikai hadviselés realitásai; a terrorizmus; a kábítószer-használat fokozott és legalizált terjedése; ...

- A 21. századi hadviselés célpontjai mind békében, mind minősített időszakban *jellegzetesen eltérhetnek* a klasszikus ‘szárazföldi és légi’ hadviselés katonai célpontjaitól;
- A geofizikai hadviselés realitása: a Föld légkörének igénybevétele a meteorológiai ‘események’ térségi befolyásolásához; a geofizikai fegyverek bevetése a Föld (és régiói) védelme érdekében, illetve előnyszerzés céljából;
- Az ún. kritikus infrastruktúrák elleni támadások ipari, gazdasági, infrastrukturális, telekommunikációs, adminisztratív-politikai területeken fejthetnek ki hatást akár globális, akár regionális vagy országos méretekben.
Azok súlyos zavarával kapcsolatos békeidejű tapasztalatok érzékeltetik számunkra, milyen súlyos károkat okozhatna megtámadásuk a háborúban, vagy egy korlátozott méretű-idejű konfliktusban, avagy terrorcselekmények esetén.

- Az **információs hadviselés** - modern környezetben - alapvetően azon műveleteket öleli fel, amelyek a számítógépekben és azok hálózatában lévő információk megsemmisítésére, áramlásuknak megakadályozására vagy megtörésére, illetve tartalmuk megváltoztatására irányulnak;
- A **számítógép-hálózati hadviselés**, mint új típusú hadviselési forma a célját tekintve a számítógépes rendszerek működésképtelenné tételét, illetve ezzel ellentétesen, a saját rendszerek működőképességének biztosítását szolgálja.
- A **háborúk 'privatizálása'**: komplex jelenség, melynek számos oka figyelhető meg, többek között a mai 'intelligens hadviselés' jellegéből adódó harcosok/civilek közötti arányok változása, a sorozott tömeghadseregek visszaszorulása, a hadseregek létszámcsökkenése és professzionális jellegének fokozódása, a harcoló/harctámogató/harcbiztosító/kiszolgáló elemek közötti arányok változásai;
- **Gyermekkatona** ismételt (lásd II. vh) megjelenése, főleg az ún. harmadik világban; Lásd: Papp István (MH, nyá. alezredes, ENSZ-alkalmazott esete Szudánban 2010. októbere; és végre kiszabadulása 2011. január!)

A jövőformáló stratégiai trendek:

- **Az erősödő klímaváltozás és a környezet-átalakulás hatásai; [Lásd. következő lapon!](#)**
- **A jelentősszámú népesség-elvándorlás hatásai;**
- **A növekvő ivóvízkészlet-hiány hatásai;**
- **Az energia-források birtoklásának válságai;**
- **A tengeri szállítás biztonsági növekvő kockázatai;**
- **A fundamentalizmus (pl. iszlám radikalizmus) erősödése;**
- **A hagyományos értékrendek és szövetségek felbomlása.**

A környezet-átalakulás és a klímaváltozás főbb kihatásai

- **Az iható vízhez való hozzáférés csökkenése;**
- **Az élelmiszer gyártás, -birtoklás torzulása, mint az alábbiak következménye**
 - **növekvő felmelegedés, illetve a növekvő lehülés (!),**
 - **elsivatagosodás,**
 - **vízhiány,**
 - **megművelhető földterület csökkenése,**
 - **növekvő árvizek, természeti csapások,**
 - **az iható vízhez jutás beszűkülése vagy teljes hiánya,**
 - **a tengeri halászat gyengülése, halhiány.**
- **Népesség-vándorlás növekedése, élettér-válságok és háborúk;**
- **Egyéb, a környezet-átalakulásra és a klímaváltozásra visszavezethető tényezők hatásai!**

A globális klímaváltozás kumulatív hatásai

- **A leginkább sebezhető térségek:** Afrika, Latin-Amerika, Dél-Európa, Ázsia;
- **A kumulatív hatás jelensége:**
amikor a globális klímaváltozás hátrányos regionális és társadalmi helyzetekben jelenik meg, s ez tovább növeli a társadalmi problémákat, megnehezíti a védekezést és az esetleges alkalmazkodást!
- **Az élet- és munkakörülményeket, megélhetést érintő *globális klímaváltozás, a kedvezőtlen éghajlati hatások, avagy a váratlan időjárási katasztrófák* egy adott régió esetében (így persze a Balkán is) komoly biztonsági problémákat okozhatnak:**
 - a regionális egyenlőtlenségek miatt új társadalmi mobilitási irányokkal, esetleges menekültáradatokkal kell számolni;
 - egyes régiók, országok, térségek önállóan nem rendelkeznek az alkalmazkodáshoz, sem a védekezéshez, sem a kárkompenzációhoz szükséges elegendő erőforrásokkal (lásd: pakisztáni árvíz 2010-ben, avagy a kelet-magyarországi árvíz-belvíz 2010/2011);
 - felerősödik a vidéki mezőgazdasági lakosság gazdasági függősége;
 - az amúgy is periférikus helyzetben élők életfeltételei jelentősen romlanak, ennek egyik következménye lehet az 'erőszakos szerzés' gyakoriságának növekedése.

Afrika, a gyarmatosító hatalmak távozása után...

Konfliktusok lehetséges okai, többek között:

- a legelők használatával kapcsolatosan kialakuló elfajuló véres viták, háborúk; a tovább fokozódó sivatagosodás, élettér-szűkülés miatt;
- a klasszikus pásztorkodó és földművelő népcsoportok egyre gyakoribb összecsapásai;
- diktatórikus elnyomó hatalmi rendszerek instabilitása, polgárháborúk lehetősége, ezek migrációs kihatásai Európára (lásd. **Észak-Afrika válságmozgalmait – 2011. január-február- ...**)
- a vízmegosztással kapcsolatos kérdések; iható víz csökkenése;
- fokozódó szegénység, alulmúlhatatlan életfeltételek;
- gyakori egészségügyi válságok, járványok;
- ember-, fegyver-, drog-, gyógyszer-, élelmiszer csempészet!

Afrika konfliktusaira is kimondható:

A békefenntartás, békekikényszerítés még csak fél megoldásnak sem tekinthető, ha a konfliktusok alapproblémáját (lásd fentebb) nem segítenek megoldani a nemzetközi szervezetek!

Élettér-háborúk 2011: Szudán, Nigéria, Szomália, Kongó, ...

(élelmiszer-víz a tényleges ok, nem a vallási különbözőségek!)

A tenni akarás személyes ars poeticája

**„A múltra kegyelettel emlékezni,
A jelent tisztességgel építve becsülni,
A jövőt akarni, s érte tenni, tenni kell!” - IJ**

**„Aki csinálni akar valamit, talál rá eszközt.
Aki nem akar csinálni semmit, talál rá mentséget.” - cseh mondás**

September 28, 1998

Colonel (P) Janos Isaszegi, Dr.
Hungarian Liaison Officer
Hungary, 1885 Budapest
Pf.25 HVK MIK

Dear Colonel Isaszegi:

It gives me great pleasure to recognize the contributions you have made to the success to both the Implementation and Stabilization Forces in the Balkan Theater of Operation. Your services as the Hungarian Liaison Officer to American Forces, since November 1995, in Hungary, Croatia and Bosnia-Herzegovina stands unparalleled in the history of our mission. Your knowledge of the area and your tremendous language and professional military skills proved invaluable to IFOR and SFOR's success.

You created a cooperative relationship between the U.S. Army and the Hungarian Army. You were the key Hungarian military official responsible for the establishment of the Intermediate Staging Base at Taszar, Hungary. You secured the help of many Hungarian civilian and military organizations during the employment of thousands of American soldiers through Hungary. Further, you were the primary agent for the success of Project Partnership between the U.S. and Hungarian military. Janos, we remain extremely grateful for your service. As you go to your new assignment we wish you the very best. You will always have our respect, admiration and friendship.

Warm regards,

Eric K. Shinseki
General, United States Army
Commanding

Köszönöm a figyelmet!

Kérdések?

Dr. ISASZEGI János vezérőrnagy

1135 Budapest, Hun u. 8.

+ 36 30 8150008

isaszegi.janos@hm.gov.hu

isaszegi@yahoo.com